

Gryficki skansen wąskotorowy

W programie prawie każdej wyprawy krajoznawczej znajduje się zwiedzanie muzeów, skansenów czy izb tradycji. Odwiedziny w takich placówkach pozwalają na poznanie przedmiotów pochodzących z naszej przeszłości, przybliżają do poznania zachowań i obyczajów naszych przodków, pozwalają na poznanie przeszłości. To może przełożyć się na zrozumienie teraźniejszości, współczesnych zachowań ludzi znajdujących się w naszym otoczeniu, mogą wpłynąć na podejmowanie niektórych decyzji w przyszłości. W placówkach muzealnych czy skansenach są zgromadzone obiekty, które już nie są używane przez współczesne społeczeństwa. Ich funkcje spełniają nowe urządzenia lub przedmioty. Ale zachowane maszyny, narzędzia, przedmioty codziennego użytku pokazują rozwój tych przedmiotów na przestrzeni lat, mogą być podstawą dumy z osiągnięć ludzi, którzy je kiedyś stworzyli, ale też pokazują mentalność ludzi, którzy ich używali.

Taką placówką muzealną, skansenem dawnych urządzeń już dziś nieużywanych, jest skansen Zachodniopomorskich Kolei Dojazdowych w Gryficach będący częścią zabytków Muzeum Morskiego w Szczecinie (oddział Muzeum Narodowego). Każdy miłośnik kolei winien to miejsce odwiedzić (fot. 1) znajdujące się w sąsiedztwie lokomotywni w Gryficach.

Fot. 1. Gryfice. Skansen kolei wąskotorowych Pomorza Zachodniego (fot. J. Milewski)

Wystawa składa się niejako z dwóch części: w pawilonach muzealnych znajdują się plansze z fotografiami niemieckimi (do 1945) oraz polskimi obrazujące historię kolei wąskotorowych i normalnotorowych na Pomorzu Zachodnim wraz drobnymi zabytkami kolejowymi, a „pod chmurką” zgromadzono zabytkowe parowozy, wagony osobowe i towarowe oraz urządzenia kolejowe. Na planszach opisano i przedstawiono zdjęcia ludzi, taboru kolejowego i przystanków poszczególnych kolei wąskotorowych, m.in. Słupskich Kolei Wąskotorowych, Sławieńskiej Kolei Powiatowej (1897-1945), Gryfickiej Kolei Wąskotorowej (1896-1945), Kołobrzeszkiej Kolei Wąskotorowej (1895-1945), Pyrzyckiej Kolei Powiatowej (1898-1945). Wielką ciekawostką i ewenementem jest plansza ilustrująca istnienie i działalność

Koszalińskiej Kolei Miejskiej i Plażowej (1913-1938) na trasie Koszalin-Mścice. Kolej ta prowadziła aż trzy wagony pasażerskie!

Początek powstania skansenu kolejowego to 8 września 1978 roku, kiedy przekazano cztery parowozy i wagon towarowy z końca XIX wieku do tego skansenu. Po różnorodnych zawirowaniach i przekształceniach własnościowych ostatecznie w 2010 roku Wystawa Nadmorskiej Kolei Dojazdowej w Gryficach została włączona, jako część Oddziału Morskiego, w strukturę Muzeum Narodowego w Szczecinie. Po wąskotorowych liniach kolejowych na Pomorzu Zachodnim pozostały nasypy (wielu z nich nie można już odczytać w terenie), na których poprowadzono ścieżki rowerowe. Turyści mogą nimi dotrzeć do wielu bardzo ciekawych miejsc i zabytków tego województwa. W pawilonach muzeum, oprócz plansz z historią kolei, znajdują się również przedmioty związane z funkcjonowaniem kolei jak telefony, czapki kolejarskie, latarnie, centrale telefoniczne, tablice z oznaczeniami ze złomowanego taboru, ale również modele statków handlowych (fot. 2), pchaczy i barek czy pogłębiarek.

Fot. 2. Gryfice. Model m/s "Togaran" - statek towarowo-pasażerski z lat 1961-1962

Ważnym wyróżnikiem zgromadzonego w skansenie taboru kolejowego jest to, że ten zachodniopomorski tabor wąskotorowy ma unikatowy charakter, gdyż rozstaw torów wynosił tu 1000 mm, podczas gdy na innych kolejach wąskotorowych standardem było 750 mm.

Fot. 3. Gryfice. Parowóz Txn8-3811 - jeden z najsilniejszych parowozów

Fot. 4. Gryfice. Wąskotorowa lokomotywa parowa Pt6x48-3915 z Chrzanowa (fot. J. Milewski)

Fot. 5. Gryfice. Lokomotywa parowa Ty 9785 używana w cukrowni (fot. J. Milewski)

Do jednych z najciekawszych obiektów muzealnych należy niewątpliwie lokomotywa parowa o oznaczeniu Txn8-3811 (fot. 3) należąca do najsilniejszych lokomotyw parowych na torach o rozstawie 1000 mm w Polsce. Lokomotywa ta została zbudowana w Stoczni Vulcan w Szczecinie w 1925 roku. Inną bardzo interesującą lokomotywą jest lokomotywa o oznaczeniu Pt6x48-3915, która została najpierw zbudowana do użytku na torach 750 mm, a potem zmodernizowana i przystosowana do ruchu na torach wąskotorowych

o rozstawie szyn 1000 mm (fot. 4). Lokomotywa ta została zbudowana w pierwszej fabryce lokomotyw w Polsce „Fablok” w Chrzanowie w 1952 roku.

Inną lokomotywą parową (zachowana do celów muzealnych) jest lokomotywa o numerze bocznym Ty 9785 (tzw. tendrzak - parowóz przystosowany konstrukcyjnie do eksploatacji bez tendra. Przewoziła w odpowiednich zbiornikach i zasobnikach zapas wody kotłowej i opału), zbudowana w Niemczech w 1921 roku do eksploatacji w cukrowni. Po 1945 roku została przejęta przez cukrownię Gryfice i tam używana aż do wycofania z eksploatacji w 1972 roku (fot. 5). Wśród kolejowych maszyn zachowanych w wąskotorowych skansenie

w Gryficach znajdują się także wagony motorowe, wagony osobowe i towarowe, drezyny, cysterny kolejowe i urządzenia do utwardzania podkładów kolejowych (fot. 6).

Fot. 6. Gryfice. Maszyna do utwardzania podkładów kolejowych (fot. J. Milewski)

Wystawa kolei wąskotorowych w Gryficach jest ze wszelkich miar warta zobaczenia przez wszystkich turystów interesujących się dawną techniką oraz kolejnictwem. W skansenie jest stosowana pieczętka upamiętniająca pobyt w tej placówce (fot. 7).

Ale Zachodniopomorskie nie zostało dziś bez kolei wąskotorowych. Dziś istnieje Nadmorska Kolej Wąskotorowa i łączy Gryfice z Pogorzelicą przez m.in. Karnice, Trzęsacz, Rewal i Niechorze. Właścicielem tej kolei jest gmina Rewal, która powołała do zarządzania kolejką Nadmorską Kolej

Fot. 7. Gryfice. Stempel Nadmorskiej Kolei

Wąskotorową. Istnieje również Koszalińska Kolej Wąskotorowa zarządzana przez Towarzystwo Koszalińskiej Kolei Wąskotorowej. Wielką atrakcją koszalińskiej wąskotorówki jest istniejący dworzec kolei wąskotorowej oraz zabytkowy tabor w postaci 100-letnich wagonów oraz liczący ponad 70 lat jedyny sprawny w Polsce parowóz Px 48, który prowadzi pociągi po torze o szerokości 1000 mm. Parowóz prowadzi pociągi na liczącej 20 km urokliwej trasie do znanej miejscowości wypoczynkowej Rosnowo.

Janusz Milewski